

RAADSVOORSTEL

Rv. nr.: 20.0039

B en W-besluit d.d.: 14-04-2020

B en W-besluit nr.: 20.0173

*Z17D4D0

F3EB*

Naam programma:

06 Stedelijke ontwikkeling

Onderwerp:

Concept-Regionale Energie Strategie (concept-RES): vaststelling wensen en bedenkingen

Leeswijzer:

Voor u ligt het raadsvoorstel dat gaat over het opstellen van de Regionale Energiestrategie (RES) in Holland Rijnland. Deze Regionale Energiestrategie is inmiddels uitgewerkt in een conceptversie en is onlangs in de besluitvormingsprocedure gebracht.

Als bijlage bij dit voorstel vindt u de concept-RES, zoals opgesteld door Holland Rijnland, en de concept wensen- en bedenkingenlijst hierover vanuit het college.

Aanleiding:

Op 27 september 2017 ondertekenden alle regiogemeenten, de provincie Zuid-Holland, het Hoogheemraadschap van Rijnland en de Omgevingsdienst West-Holland het Energieakkoord Holland Rijnland. De ambitie van de regio Holland Rijnland is om in 2050 energieneutraal te zijn. Dit is een ambitieuze en tegelijkertijd noodzakelijke opgave, waarmee de regio invulling geeft aan nationale en internationale doelstellingen op het gebied van klimaat en energie. In 2050 moet het energieverbruik binnen de regio volledig worden gedekt door energie uit duurzame energiebronnen of restbronnen. We willen inzetten op 80% herkomst uit onze eigen regio. De resterende 20% vullen we in door bijvoorbeeld restwarmte of geothermie uit de nabijheid van onze regio. Ook energiebesparing vinden we heel belangrijk: we zetten in op 30% besparing ten opzichte van ons huidige energiegebruik. Zelfs met ons grote aandeel monumentale panden. Hiermee stoot de regio in 2050 voor de energievoorziening nauwelijks nog CO₂ uit.

De ambitie voor 2050 is de stip aan de horizon. Om de ambitie te vertalen in concrete acties, zijn er voor 2030 tussentijdse doelen gesteld met betrekking tot energiebesparing en duurzame energieopwekking. Het behalen van deze doelen wordt mede gerealiseerd door het opzetten van een zogenaamde Regionale Energiestrategie (RES).

Het maken van een RES komt voort uit het nationale Klimaatakkoord van 28 juni 2019. Dit is de Nederlandse uitwerking van de internationale klimaatafspraken van Parijs (2015). De RES is een regionaal document waarin voor 2030 en 2050 de opgaven voor duurzame elektriciteitsopwekking en de opgaven voor de gebouwde omgeving zijn uitgewerkt. Binnen de regio's werken de gemeenten, de provincie en het waterschap samen met stakeholders om te komen tot een RES.

Als bijlage bij dit raadsvoorstel vindt u de concept-RES. Deze is u aangeboden door Holland Rijnland en door het college van B&W aan u doorgeleid, met als vraag uw wensen en bedenkingen hierop aan te geven. Voor deze wensen- en bedenkingenlijst is reeds een voorzet gedaan in bijgevoegd raadsbesluit. U wordt uitgenodigd deze verder aan te vullen en mee te geven aan de vertegenwoordiger van de gemeente Leiden in het Algemeen Bestuur (AB) van Holland Rijnland. Tijdens de vergadering van 25 juni 2020 worden deze wensen en bedenkingen uitgevraagd door het AB.

Doel:

Het inbrengen van eventuele wensen en bedenkingen door het Leidse lid van het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland tijdens de vergadering van 25 juni 2020.

Kaders:

- Concept-RES Holland Rijnland d.d. 3 april 2020;
- Energieakkoord Holland Rijnland d.d. 27 september 2017;
- Handelingsperspectief gemeente Leiden in de energietransitie;
- Uitvoeringsagenda energietransitie gebouwde omgeving;
- Klimaataakkoord d.d. 28 juni 2019;
- Beleidsakkoord 'Samen maken we de stad' 2019-2022 gemeente Leiden.

Overwegingen:

Achtergrond

Holland Rijnland is één van de dertig RES-regio's in Nederland. Voor de ontwikkeling van onze RES kunnen we de komende twee jaar kennis, inspiratie en middelen gebruiken van het Nationaal Programma RES (NP RES). Als regio leveren wij een RES, geënt op de richtlijnen uit de handreiking RES van het Nationaal Programma. Hieruit blijkt dat ons huidige Energieakkoord (uit 2017) op onderdelen aanvulling vraagt om als volwaardige RES te volstaan. Door slim inrichten en prioriteren van werkzaamheden kunnen we dit gat deels dichten. Van een gedragen Regionaal Energieakkoord werken we dus toe naar een gedragen RES.

Om tot een efficiënte en effectieve totstandkoming van de RES te bewerkstelligen, zijn er vijf uitvoeringslijnen in het leven geroepen: (1) Duurzame mobiliteit (2) Ruimte en Energie, (3) Warmte, (4) Zon op daken en (5) Energiebesparing.

Rol van de gemeenteraad

De RES wordt regionaal opgesteld, maar uiteindelijk zijn het de afzonderlijke gemeenteraden binnen de regio die de RES 1.0 vaststellen (voorjaar 2021). Daarbij is de RES een bouwsteen van het omgevingsinstrumentarium, waarin de afspraken daadwerkelijk in beleidskaders worden omgezet. Vooruitlopend op de uiteindelijke besluitvorming is het de insteek om de raden zo vroeg en zo goed mogelijk te betrekken in het proces.

De Stuurgroep, het PHO+ Energie en eventueel het regionale Dagelijks Bestuur (DB) en Algemeen Bestuur (AB) hebben hierin een voorbereidende rol. Zij geven via de colleges regionale afwegingen vrij voor lokale besluitvorming in de raden.

Het vaststellen van de concept-RES is een bevoegdheid van het college, waar de vaststelling van de RES 1.0 een bevoegdheid van de gemeenteraad is. Deze procedures zijn vastgelegd in de handreiking RES als uitwerking van het Klimaatakkoord.

U wordt door het DB van Holland Rijnland gevraagd wensen- en bedenkingen mee te geven.

Richting die we willen meegeven aan de wensen- en bedenkingenlijst

Het is ongebruikelijk om de besluitvorming in te steken middels het hanteren van een wensen- en bedenkingenproces. Vanwege efficiëntie en effectiviteit is hiertoe echter besloten in het AB van 31 oktober 2019. Er worden grote resultaten verwacht in een krap tijdsbestek, hierin heeft werkorganisatie Holland-Rijnland haar uiterste best gedaan alles in goed banen te leiden.

De belangrijkste invalshoek is dat we willen focussen op wat we als Leiden vooral kunnen bijdragen aan het geheel, in plaats van de nadruk te leggen op zaken waar we geen invloed op hebben. Met andere woorden; we stellen ons proactief op en nemen onze verantwoordelijkheid in dit vraagstuk. We kunnen niet óver onze eigen gemeentegrenzen regeren, maar op onderwerpen waar we aan kunnen bijdragen, zullen we dit zeker doen.

Strategische positie Leiden in RES

Het opstellen van de RES betekent voor Leiden op veel vlakken extra kaders waarbinnen beleid uitgevoerd dient te worden. In de RES worden onderwerpen behandeld (zoals plaatsing van windmolens, zonnevelden) waar wij als Leiden niet over gaan en die buiten onze gemeentegrenzen plaats (moeten) vinden.

Verdere inkadering voor Leiden wordt geboden door het onlangs door het college vastgestelde 'Handelingsperspectief gemeente Leiden in de energietransitie' en de 'Uitvoeringsagenda energietransitie in de gebouwde omgeving'.

De wensen- en bedenkingenlijst die wij opstellen heeft directe impact op onze buurgemeenten. We willen voorkomen dat we in de wensen- en bedenkingenlijst zaken gaan noemen die haaks staan op ambities en doelen van gemeenten om ons heen

Als centrumgemeente in de regio heeft Leiden een leidende positie in met name lobby en regie.. Wij voelen ons als centrumgemeente extra verantwoordelijk en nemen hier een zelfbewuste positie op in. Een concreet voorbeeld: in de RES wordt maar beperkt gesproken over uitbreiding van netinfrastructuren, maar dit is wel van essentieel belang voor de energievoorziening in het stedelijke gebied. Wij signaleren deze hiaten en agenderen deze in de regio of via landelijke kanalen.

Wensen en bedenkingen

Onderdeel van het raadsbesluit is een wensen- en bedenkingenlijst. Deze draagt de visie en de standpunten van het College uit. De raad wordt van harte uitgenodigd deze lijst over te nemen en aan te vullen.

W&B 1: Wij zien het belang van actieve participatie van energiecoöperaties in de RES door bijvoorbeeld eigenaar te zijn van de op te wekken duurzame energie. Wij vragen het AB van Holland Rijnland dit nadrukkelijker op te nemen in de RES 1.0.

Communicatie en participatie in de RES vraagt om (lokaal) maatwerk. Hiervoor is een vertaling van de RES naar Leiden nodig; wat betekent dit voor de stad en dus voor participatie? De focus ligt hierin met name op warmte, energiebesparing en mobiliteit. De insteek is om inwoners zo goed mogelijk te informeren en hierbij vooral ook ruimte te laten voor eigen inbreng. We kunnen het als gemeente niet alleen en verwelkomen initiatieven uit de stad; we handelen in de geest van de nieuwe Omgevingswet. Dit vraagt enerzijds om aanpassingen van interne procedures, maar anderzijds ook om regionale samenwerking.

Participatie vindt in de regio plaats (bijvoorbeeld via Programmaraad, werkateliers etc.), maar ook in de gemeente zelf. De gemeente organiseert dit via de gekozen gemeenteraad en via contacten met de samenleving. Zo heeft dit thema al op de agenda gestaan van de Klimaattafel Leiden (georganiseerd door Energiek Leiden). Ook vinden komende maanden nog toetsmomenten plaats in soortgelijke gremia, zoals een thematafel bij de Leidse wijkambassadeurs.

Inwoners van de stad Leiden willen we met name betrekken in het bredere perspectief van de energietransitie; rondom de mobiliteitsopgave, de energiebesparingsopgave en de Transitievisie Warmte (TVW). Ook kunnen we hen online bereiken via bijvoorbeeld het platform *doemee.leiden.nl* en de diverse (sociale) media kanalen. Een belangrijk aspect van participatie volgens de geest van het Klimaatakkoord is 50% lokaal eigendom. Hiermee zou iedereen moeten kunnen profiteren van een windmolen of zonneweide. Dit is geconcretiseerd in voorwaarden voor participatie van de omgeving bij de realisatie van wind en zon op land, en in het bijzonder in het streven naar 50% eigendom van de lokale omgeving. Energiecoöperaties zijn al meerdere jaren actief op dit terrein, het vormt hun bestaansrecht. Toch is er in de concept-RES minimale aandacht voor dit thema en is de wijze waarop het 50% lokaal eigendom in de praktijk wordt toegepast onvoldoende helder. Wij zien dit graag verbeterd in de RES 1.0.

W&B 2: Wij wensen dat de Provincie Zuid-Holland een actievere rol speelt in het RES-dossier en dat zij hun terughoudendheid loslaat.

Een belangrijke factor in de onderhandelingsstrategie over het bod in de RES is de rol van de Provincie Zuid-Holland. De concept-RES is een document dat zich richt **tot** de Provincie, in plaats van dat het opgesteld is **met** de Provincie. Tot op heden stelt de Provincie zich hierin afwachtend op en verzoekt Holland Rijnland om zich proactief op te stellen in het uitbrengen van het regionale bod. Het standpunt is dat er gewacht wordt op de zeven RESsen binnen de provincie Zuid-Holland en dat deze getoetst en afgewogen zullen worden, onder andere in relatie tot het coalitieakkoord. We signaleren echter dat het coalitieakkoord van de Provincie niet strookt met de ambities en plannen in de concept-RES. We maken ons zorgen over haar oordeel in de besluitvorming en voorzien dat we mogelijk terug naar de tekentafel zullen moeten gaan. Met andere woorden; als het antwoord van de Provincie op het bod negatief is, zullen ze dan ook zelf alternatieven aandragen? Voorlopig is de afwachtende rol te verwoorden als “Zij brengen de zeven provinciale RESsen in de Staten en gaan op basis van dat gesprek naar een provinciale visie.”

W&B 3: We signaleren dat toekomstperspectief richting 2050 ontbreekt rondom afstemming met andere ruimtevragers, zoals bedrijventerreinen, laadinfrastructuur en netinfrastructuur. Wij vragen dit mee te nemen in de RES 1.0.

Een ander belangrijk punt is de noodzaak om scherp te blijven op afstemming met andere ruimtevragers. De kwaliteit van het landschap in onze regio is van essentieel belang voor het vestigingsklimaat. In de huidige denkrichtingen/ scenario's wordt landschap wel als uitgangspunt benoemd, zonder dat keuzes worden gemaakt over welke landschappen de regio wil koesteren en welke niet. Dat betekent dat we het risico lopen op versnippering; we krijgen van allerlei zaken overal 'een beetje' en verliezen zo onze kwalitatief hoogwaardige landschappen. Ook omdat in de huidige voorstellen niet de opschaling naar 2050 wordt ingebracht die nodig is om onze (langetermijn)doelstellingen halen. De focus zou meer moeten liggen op het maken van wellicht rigoureuze, maar slimme keuzes. Voorbeelden van belangrijke vraagstukken: de inpassing van nieuwe onderstations in de elektra-infrastructuur, de ontwikkelingen rondom elektrisch-vervoer-hubs, bodemdaling, sanering van de landbouw en ontwikkelingen rondom de bedrijventerreinenstrategie.

Ook op het warmtedossier zijn er verschillende ruimtelijke consequenties van de gekozen lijnen te identificeren. Bovengronds betekent dit:

- Geothermie en zonthermie zouden de grootste impact kunnen hebben. Voor de winning van geothermie is een tijdelijke boorinstallatie nodig die ongeveer een jaar nodig heeft om een doublet te installeren. Daarna kan de installatie ontmanteld worden en blijft een pomphuis met bijbehorende installaties staan;
- Zonthermie ziet er uit als de winning van elektriciteit uit zon: grote velden vol met zonnepanelen met mogelijk daarnaast een bufferreservoir voor opslag. Installaties zijn verder nauwelijks aanwezig;
- Aquathermie en gebruik van restwarmte zijn het minst zichtbaar. Het vergt slechts kleine installaties die voor een groot deel ondergronds gebouwd kunnen worden;
- Voor alle soorten bronnen bij collectieve systemen zijn echter wel meerdere kleine piekcentrales nodig, die bij een hoge warmtevraag bijgeschakeld kunnen worden. Dit zullen waarschijnlijk kleine gebouwen met een omvang van circa drie eengezinswoningen zijn.

Ondergronds zal de nieuwe warmtevoorziening echter ingrijpender zijn:

- Voor collectieve systemen, zoals warmtenetten, moet in alle straten een aantal buizen met een behoorlijke omvang (een doorsnede van circa 300 mm) in de grond worden ingebracht. Dit zal op veel plaatsen, gezien de drukte in de ondergrond, niet eenvoudig zijn;
- Ook voor de bovenlokale verbindingen (met een doorsnede tot wel 600 mm) zal vaak moeilijk een plek in de ondergrond gevonden kunnen worden.

Daarnaast zal de opslag van warmte de nodige ruimte vergen, ofwel bovengronds (in de vorm van buffertanks of –reservoirs) ofwel in de diepere bodemlagen (tot 500 meter diep) voor seizoensopslag.

W&B 4: Binnen de uitvoeringslijn Warmte zijn we afhankelijk van twee belangrijke bovenregionale ontwikkelingen, namelijk de Warmtewet 2.0 en de verbinding met het restwarmtenet uit Rotterdam. We vragen het AB van Holland Rijnland nadrukkelijk hier aandacht voor te hebben en roepen het AB op de lokale restwarmtevraag te inventariseren en regionaal een bod richting de leveranciers uit te brengen, omdat dit helpt de onzekerheden te verminderen.

Op het warmtedossier bestaat er nog veel onduidelijkheid gezien onbekende ontwikkelingen, die veel impact hebben op de warmtetransitie in de regio. Zonder restwarmte zouden er bijvoorbeeld in 2050 bijna 200 windmolens van 3MW extra gebouwd moeten worden, inclusief extra onderstations, om aan de aardgasvrije wens te voldoen. Daarnaast spelen onderstaande twee zaken:

1. De nieuwe Warmtewet: Welke bevoegdheden krijgen gemeenten? Wat mag warmte kosten? Wat draagt het Rijk bij? Hoe langer deze duidelijkheid uitblijft, hoe later private partijen zullen instappen en hoe moeilijker het voor individuele inwoners wordt om de juiste keuzes te maken;
2. De verbinding met het restwarmtenet vanuit Rotterdam: Wanneer wordt het net uitgebreid naar Leiden? Wat wordt de capaciteit? Hoe ver is de warmte transporteerbaar? Hoeveel warmte komt er beschikbaar? Hoeveel transportverlies treedt op onderweg van Rotterdam naar de distributienetten? Wat zijn de verwachte kosten van de distributienetten en hoeveel energieverlies treedt daar op? Hoeveel gas wordt bijgestookt in verschillende klimaatscenario's om de benodigde aflevert temperatuur te bereiken? Zonder duidelijkheid hierover kunnen verreweg de meeste gemeenten in Holland Rijnland geen Transitievisie Warmte schrijven; restwarmte is voor hen namelijk een onmisbare schakel in deze transitie.

Wij zijn van mening dat de regionale vraag in kaart moet worden gebracht en dat regionaal een bod richting de leveranciers gebracht moet worden, omdat dit helpt de onzekerheden te verminderen.

W&B 5: In de Concept-RES ligt de focus op zonneweides en zon op grote daken. In onze verstedelijkte regio hebben niet alleen zonnepanelen op grote daken impact, het plaatsen van zonnepanelen op alle particuliere daken zeker ook impact. Wij vragen dit expliciet mee te nemen in de RES 1.0.

Wij constateren dat de focus in de Concept-RES ligt op realisatie van zonneweides op de grond en zon-PV op grote daken. In onze verstedelijkte regio hebben niet alleen deze panelen impact, het plaatsen van zonnepanelen op alle particuliere daken heeft zeker ook impact.. Toch neemt de regio Holland-Rijnland dit nog nauwelijks mee in de Concept-RES, terwijl het voor met name de Leidse regio van groot belang is.

Het Nationaal Programma RES heeft in haar handreiking zelfs een mogelijkheid opgenomen om ook de focus op kleine daken te leggen. Op de [website van het NPRES](#) staat letterlijk *“Kleinschalig zon-op-dak installaties met een vermogen van 15 kWp en minder, worden in het Klimaatakkoord niet meegeteld voor het 35 TWh doel. Met de autonome groei van kleinschalig zon op dak tot ongeveer 7 TWh, is al rekening gehouden in de CO2-doelstellingen. Inspanningen die leiden tot meer dan 7 TWh kleinschalig zon op dak, tellen in het geval dat de landelijke doelstelling van 35 TWh wordt verhoogd, wel mee. Daarnaast draagt de opwek van zonne-energie door huishoudens ook bij aan het vergroten van de betrokkenheid van inwoners en begrip voor de energietransitie. Daarom is het zeer aan te raden om in beeld te brengen hoeveel kleinschalig zon verwacht wordt in de regio. Het uitwerken ervan is echter niet noodzakelijk voor de NP RES.”*

De regio heeft gekozen deze inventarisatie niet te doen, wat een gemiste kans is. Er wordt summier aandacht besteed aan deze kans, bijvoorbeeld op pagina 10 “*Het doel voor Zon op Dak lijkt, inclusief de projecten in de pijplijn, op schema te liggen met het doel uit het Energieakkoord Holland Rijnland.*” Ook op pagina 12 wordt verwezen naar het belang van zon op kleine daken: “*Wat energiebesparing betreft leggen we het accent op de gebouwde omgeving, waarbij er een sterke relatie is met de warmtetransitie en de duurzame opwek van energie in en op gebouwen (zoals zon op daken).*” We merken echter nog weinig ambitie in de rest van de Concept-RES.

Opwek door kleinschalig zon-pv heeft in theorie potentie voor een veel sterkere groei en sluit goed aan bij de zonneladder. Volgens recent onderzoek (Deloitte, 2018) is namelijk momenteel ‘slechts’ 4% van alle daken in gebruik door zonnepanelen. Aldus overzien, zijn er meerdere redenen om een overzicht van kleinschalige zonpotentie mee te nemen in de (concept)RES en om hier als regio stevig op in te zetten.

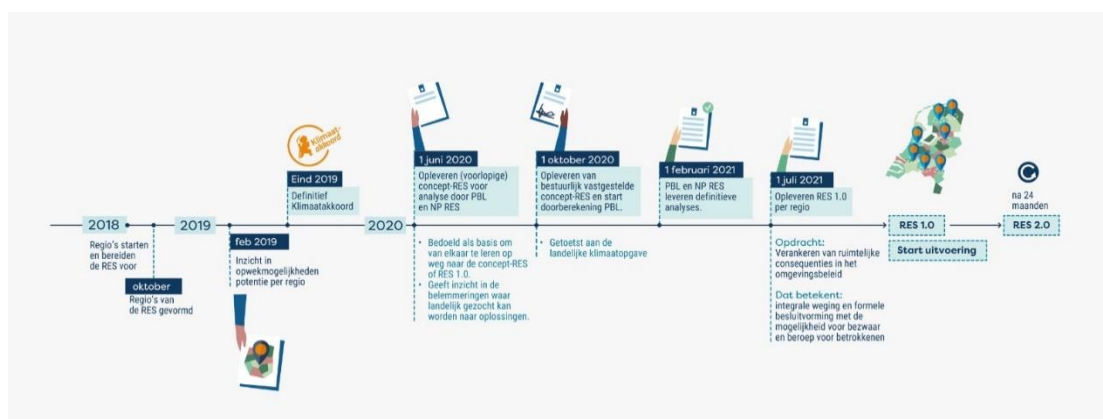
Hoe nu verder? Het vervolgproces

Het opstellen van de RES is een omvangrijk meerjarenplan en een proces van lange adem. Het voorliggende document is met nadruk een concept. Alle gemeentelijke colleges en raden, en tevens Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten (Provincie) en de hoogheemraden/ Verenigde Vergadering (waterschap) besluiten in deze periode over het document en maken hun wensen- en bedenkingen kenbaar.

Uiteraard is het niet ondenkbaar dat er tegenstrijdigheden kunnen voorkomen in de wensen en bedenkingen van de verschillende gemeenteraden, Provinciale Staten (PS) en de Verenigde Vergadering (VV) van het Hoogheemraadschap. De rol van het Algemeen Bestuur (AB) van Holland Rijnland is om hierin een afweging te maken. De wensen en bedenkingen worden meegenomen voor de uitwerking van de RES 1.0.

De concept-RES wordt voor doorrekening aangeboden aan het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) dat uiterlijk 1 februari 2021 haar reactie zal geven. Op basis hiervan kan het bod door de regio worden aangepast, waarna de besluitvorming over de RES 1.0 in de maanden april t/m juni 2021 zal plaatsvinden. De definitieve versie van de RES 1.0 dient uiteindelijk voor 1 juli 2021 opgestuurd te worden aan het Nationaal Programma RES (NP RES), waarna elke twee jaar een herziening volgt.

Tijdslijn

Financiën

Plankosten

De gemeente Leiden draagt in 2020 €125.000,- bij aan Holland Rijnland voor activiteiten die ontplooid worden in het kader van het opstellen van de RES. Dit bedrag is momenteel gereserveerd in de begroting van Holland Rijnland en zal naar verwachting besteed worden aan zaken die regionaal van belang worden geacht (bijvoorbeeld onderzoeken of uitvoeringsplannen binnen de uitvoeringslijnen). Voor overige activiteiten die vanuit Leiden worden ontplooid, zijn middelen in de uitvoeringsagenda vastgesteld.

Uitvoeringskosten RES

Welke investeringsbehoefte precies uit de RES1.0 gaat voortkomen is nog onbekend. Vooruitlopend is in het Financieel Perspectief Duurzame Stad, opgave energietransitie rekening gehouden met een investeringsbehoefte van jaarlijks gemiddeld € 2,0 miljoen vanaf 2020, verwerkt in het verloop van de reserve Duurzame stad met de reservering van kapitaallasten in 2021. De kapitaallast opgenomen onder ruimtereservering warmtenet betreft een investering van € 1,1 miljoen. Deze kosten worden verrekend met de energieleverancier op het moment dat deze tot uitvoering van een warmtenet overgaat.

RAADSBESLUIT:

De raad van de gemeente Leiden:

Gezien het voorstel van burgemeester en wethouders (rv.nr. 20.0039 van 2020), mede gezien het advies van de commissie, neemt kennis van de concept-RES d.d. 3 april 2020 en,

BESLUIT

1. de volgende wensen en bedenkingen ten aanzien van de concept-RES mee te geven aan de Leidse AB-leden van Holland Rijnland:
 - a) Wij zien het belang van actieve participatie van energiecoöperaties in de RES door bijvoorbeeld eigenaar te zijn van de op te wekken duurzame energie. Wij vragen het AB van Holland Rijnland dit nadrukkelijker op te nemen in de RES 1.0;
 - b) Wij wensen dat de Provincie Zuid-Holland een actievere rol speelt in het RES-dossier en dat zij hun terughoudendheid loslaat;
 - c) We signaleren dat toekomstperspectief richting 2050 ontbreekt rondom afstemming met andere ruimtevragers, zoals bedrijventerreinen, laadinfrastructuur en netinfrastructuur. Wij vragen dit mee te nemen in de RES 1.0;
 - d) Binnen de uitvoeringslijn Warmte zijn we afhankelijk van twee belangrijke bovenregionale ontwikkelingen, namelijk de warmtewet 2.0 en de verbinding met het restwarmtenet uit Rotterdam. We vragen het AB van Holland Rijnland nadrukkelijk hier aandacht voor te hebben en roepen het AB op de lokale restwarmtevraag te inventariseren en regionaal een bod richting de leverancier uit te brengen, omdat dit helpt de onzekerheden te verminderen;
 - e) In de Concept-RES ligt de focus op zonneweides en zon op grote daken. In onze verstedelijkte regio hebben niet alleen zonnepanelen op grote daken impact, het plaatsen van zonnepanelen op alle particuliere daken heeft zeker ook impact. Wij vragen dit expliciet mee te nemen in de RES 1.0;
 - f) Wij wensen dat de Regionale Energie Strategie een flexibel karakter heeft en houdt, waarbij – naast de op dit moment al beschikbare technieken – ook wordt ingezet op innovatie en dat veelbelovende ontwikkelingen kunnen worden ingepast. Daarom zou doorlopend onderzoek naar veelbelovende technieken en een periodieke actualisatie van de RES op zijn plaats zijn;
 - g) In de concept RES wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel energie per jaar opgewekt kan worden door hernieuwbare bronnen. Het is echter ook belangrijk om te weten wat het piekvermogen is van het net. Pas dan kan een goede inschatting gemaakt worden of op elk moment van het jaar de benodigde energie voorhanden gaat zijn. Wij zien graag in een volgende versie van de RES een uitwerking van het piekvermogen;
 - h) Holland Rijnland en de deelnemende gemeenten doen er goed aan om ten behoeve van de RES 1.0, in het kader van het door het college nagestreefde lokaal maatwerk (HR: adaptieve sturingsfilosofie) en door de raad gewenste bottom-up-benadering, inspanning te leveren om moeilijk bereikbare bewoners bij de opgave te betrekken door hen ook in dié positie actief te benaderen, actief te maken en met hen in gesprek te gaan via onder meer wijkverenigingen, buurtontmoetingsplekken, VvE's en andere zelforganisaties;
 - i) Holland Rijnland zou in de RES 1.0 bij het maken van keuzes met ruimtelijke impact (aanleg en situering van energie-infrastructuur) moeten streven naar een zo klein mogelijke inbreuk op de landschappelijke waarden, vanuit zowel het oogpunt van cultuurhistorie, biodiversiteit, leefbaarheid en het belang van natuurbehoud, en zoveel mogelijk moeten inzetten op varianten die recht doen aan deze waarden;
 - j) Vanuit haar regierol moet Holland Rijnland een duidelijk beeld schetsen op welke wijze het instrumentarium van de Omgevingswet gemeenten kan ondersteunen bij het

bereiken van de in de RES geformuleerde energiedoelstellingen en de wijze waarop deze doelstellingen kunnen worden vertaald naar gemeentelijke opgaven;

- k) Holland Rijnland zou in de RES 1.0 een duidelijk beeld moeten schetsen wat het handelingsperspectief van gemeenten is ten aanzien van de verdeling van de kosten van de energietransitie, zodat gemeenten zoveel mogelijk in staat worden gesteld ervoor te zorgen dat die kosten evenwichtig en rechtvaardig worden verdeeld.

Gedaan in de openbare raadsvergadering van 28 mei 2020,

de Griffier,

de Voorzitter,